

Program preventivne konzervacije knjižnične građe u Sveučilišnoj knjižnici Rijeka 2019. – 2022.

Sanja Kosić, viša knjižničarka, Hrvoje Piršl, knjiž. tehničar

Sveučilišna knjižnica Rijeka

sanja.kosic@uniri.hr, hrvoje.pirsl@uniri.hr

Sažetak

Sveučilišna knjižnica Rijeka u svom fondu čuva velik broj svezaka stare građe koja je i zaštićeno kulturno dobro. Prolaskom vremena ta građa propada te je potrebno poduzeti mjere kako bi se propadanje usporilo. Knjižnica zbog toga, uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija, posljednje četiri godine provodi program preventivne konzervacije najstarije knjižnične građe iz svog fonda.

Ključne riječi: knjižnična građa, kulturno dobro, preventivna konzervacija, Sveučilišna knjižnica Rijeka, zaštita knjižnične građe.

1. Knjižnični fond Sveučilišne knjižnice Rijeka

Knjižnični fond Sveučilišne knjižnice Rijeka ukupno broji preko pola milijuna svezaka. Značajni dio otpada na baštinske zbirke, odnosno na Zbirku stare i rijetke građe.¹ Ovu zbrku čini građa koju je Knjižnica baštinila tijekom svog razvoja, od knjižnice isusovačkog kolegija u 17. stoljeću pa nadalje.

Sva građa u fondu Knjižnice, koja je izdana do 1850. godine, smatra se, sukladno propisima iz Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, kulturnim dobrom te je Knjižnica dužna o ovoj građi posebno brinuti.

1 Zbirke SVKRI. Dostupno na: <https://svkri.uniri.hr/zbirke-svkri/>. [preuzeto: 19. 12. 2022.].

2. Program preventivne konzervacije najstarije građe iz fonda Sveučilišne knjižnice

Upravo je to razlog što je 2019. godine prvi put na javni poziv Ministarstva kulture (danas Ministarstva kulture i medija) prijavljen program preventivne konzervacije najstarije građe iz fonda Sveučilišne knjižnice. Ministarstvo je prihvatilo prijavu te su 2019. godine započeti radovi na preventivnoj konzervaciji. Radovi su prijavljivani na isti poziv i sljedećih godina te je Ministarstvo četiri godine zaredom financiralo radove na preventivnoj konzervaciji.

Radove na preventivnoj konzervaciji izvodila je tvrtka Kustoda iz Zagreba koja posjeduje potrebno ovlaštenje za rad s građom koja ima svojstvo kulturnog dobra. Prije početka radova izvršeno je snimanje stanja građe te je utvrđeno da postoje oštećenja mehaničkog, fizikalnog i biološkog karaktera:² stoljetni slojevi nečistoća i prašine, poderotine i nedostajući dijelovi listova papira i fragmenata korica, mrlje od vlage, željezno-galne tinte kojom su pisane rubne zabilješke, masnoća i one nepoznatog podrijetla. Korice su dubinski i površinski oštećene od utjecaja ličinki insekata, mehaničkih udaraca oštrim i tupim predmetima. Na knjigama su zamijećena i mikrobiološka oštećenja, neaktivne plijesni i mikroorganizmi.

Kroz posljednje četiri godine u jesenskom su periodu provedeni radovi na preventivnoj konzervaciji. Radovi su provedeni u prostoru Sveučilišne knjižnice. Građa je izdvajana iz spremišta, te je nakon čišćenja vraćana u spremište na prethodno očišćene i dezinficirane police. U posljednjoj godini provođenja programa građa koja je prošla postupak preventivne konzervacije premještena je u spremište s boljim mikroklimatskim uvjetima na primjerene police.

Proces čišćenja knjižne građe podrazumijeva obavljanje sljedećih radnji na zaštiti uveza (korica):

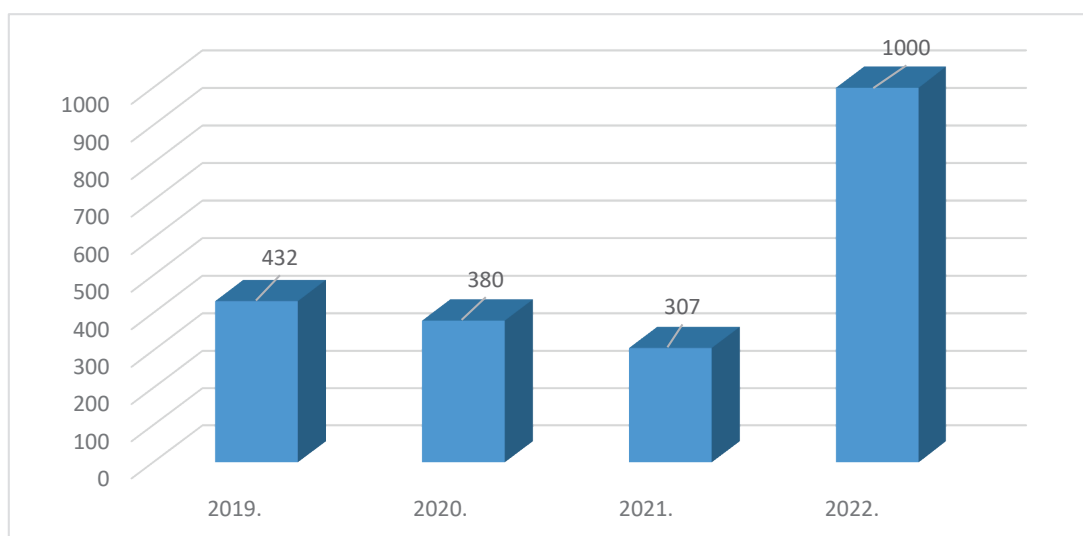
- otprašivanje mekim kistovima i četkom od organskih dlaka
- uklanjanje mikronečistoća s površine korice spužvom od sirovog kaučuka za suho čišćenje
- mehaničko uklanjanje voska, izmeta insekata, hrđe, blata i ostalih nečistoća
- tretiranje korica 70 %-tnim etilnim alkoholom
- premazivanje kožnih i pergamentskih uveza konzervatorskom mašću
- izrada ovitaka i omatanje knjiga koje su u iznimno lošem stanju neutralnim „Verge“ papirom
- konsolidacija odvojenih dijelova korice i pričvršćivanje odvojenih fragmenata neutralnim ljepilom.

2 Piasevoli Mikac, J. Završno izvješće o radovima preventivne konzervacije na knjižnoj/arhivskoj građi iz zbirke *Biblioteca civica* Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Zagreb, 2019. Dostupno u pismohrani Sveučilišne knjižnice Rijeka.

Na knjižnom bloku provedeni su sljedeći postupci:

- uklanjanje sloja prašine s obreza knjige; najviše prašine nalazi se na gornjem dijelu knjižnog bloka, tzv. glavi knjige
- suho mehaničko čišćenje pojedinačnih listova kistovima, četkom i spužvom od sirovog kaučuka i prozračivanje listova
- mehaničko uklanjanje zaostalih čahurica od ličinki insekata, izmeta ličinki i insekata, rasprhnutog papira, kamenčića, blata, ptičjih pera, sasušenih biljaka, pčelinjeg i pečatnog voska, fragmenata metala, noktiju, izmeta sitnih glodavaca, kose, brade, hostija, umetnutih papira industrijske proizvodnje, blata i ostalih nečistoća sasušenih insekata, paukova i srebrnih ribica i ostalih stranih tijela
- mjestimično izravnavanje presavijenih uglova listova
- izrađivanje ovitaka od neutralnog „Verge“ papira za knjižne blokove bez korica
- omatanje neutralnim „Verge“ papirom dijela knjižnih blokova koji se nalaze u iznimno lošem stanju
- tretiranje 70 %-tnim etilnim alkoholom listova koji su bili zaraženi plijesnima ume-tanjem listova bugačica navlaženih alkoholom.

Tijekom četiriju godina provođenja programa preventivne konzervacije ukupno je očišćeno i zaštićeno 2.119 svezaka najstarije građe iz fonda Sveučilišne knjižnice Rijeka. Pregled broja svezaka u programu konzervacije prikazan je na slici 1.

Slika 1: Broj svezaka u postupku preventivne konzervacije 2019. – 2022.

Kako izgleda građa tijekom postupka preventivne konzervacije prikazano je na sljedećim slikama.

Slika 2. Čišćenje knjižnog bloka kistom od organskih vlakana

Slika 3. Pribor za mehaničko čišćenje građe

Slika 4. Primjer oštećenja

Slika 5. Očišćeni i neočišćeni dio

Slika 6. Očišćeni i neočišćeni dio

Budući da u knjižničnom fondu Sveučilišne knjižnice postoji još nekoliko tisuća svezaka građe izdane prije 1850. godine, isti je program prijavljen i za 2023. godinu. Nadamo se nastavku radova na zaštiti naše najstarije građe.

Literatura

Piasevoli Mikac, J. Završno izvješće o radovima preventivne konzervacije na knjižnoj/ arhivskoj građi iz zbirke *Biblioteca civica* Sveučilišne knjižnice u Rijeci. Zagreb, 2019.

Dostupno u pismohrani Sveučilišne knjižnice Rijeka

Zbirke SVKRI. Dostupno na: <https://svkri.uniri.hr/zbirke-svkri/> [preuzeto: 19. 12. 2022.]